

Težko pričakovana potrditev po Direktivi o habitatih določenih območij Natura 2000 v Sloveniji

Besedilo in foto: Peter Skoberne

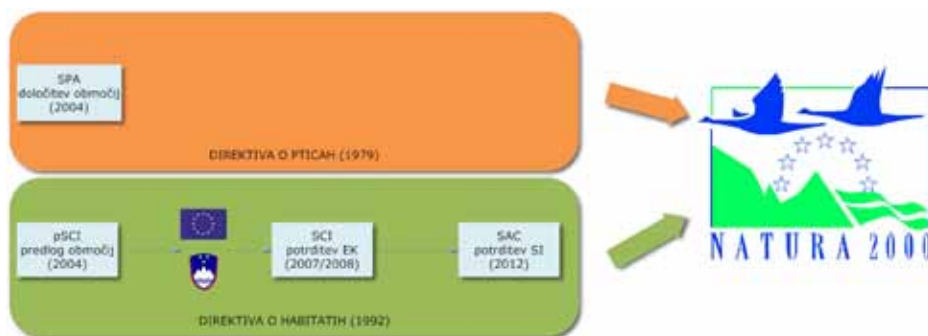
V začetku letošnjega februarja nas je razveselila novica, da je Vlada RS potrdila potencialna območja Natura 2000, ki jih je Slovenija predlagala leta 2004 in jih je potrdila Evropska komisija. Tako so območja, ki ustrezajo merilom po Direktivi o habitatih, sedaj pravno opredeljena kot posebna ohranitvena območja (SAC – Special Areas of Conservation) in vključena v evropsko naravovarstveno omrežje Natura 2000.

Za lažje razumevanje velikega pomena in vsebine te na prvi pogled suhoparne in morda težje razumljive formalistične novosti pa najprej orišimo nekaj osnovnih pojmov, ki se skrivajo za evropskim naravovarstvenim pristopom omrežja Natura 2000.

Že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so tradicionalno dobro organizirane in strokovno, patudi politično močne ornitološke nevladne organizacije znale utemeljiti, da za naravo niso pomembne politične meje, zato je skupno, meddržavno urejanje varstva ptic smiselno, nujno in potrebno. Tako je bila leta 1979 sprejeta Direktiva o pticah, ki je nastala na podobnih osnovah kot istega leta podpisana Bernska konvencija o varstvu evropskega rastlinstva in živalstva. Bistvena temelja teh aktov sta dva: zavarovanje posameznih ogroženih vrst in določanje območij, na katerih se ohranja življenjski prostor teh vrst. Torej vrstno in območno varstvo.

Direktiva o pticah

Določitev območij, pomembnih za ohranjanje življenjskega prostora ogroženih ptičjih vrst iz Priloge I po Direktivi o pticah (SPA – Special Protection Area), poteka po posebnih strokovnih merilih, sam postopek pa je dokaj preprost: vsaka država na podlagi strokovnih kriterijev opredeli območja SPA in o tem obvesti Evropsko komisijo, območja pa so neposredno uvrščena v evropsko omrežje Natura 2000. Vse lepo in prav, dokler so upoštevana merila in razpoložljivi strokovni podatki. V primerih, ko pa se je izkazalo, da država iz različnih razlogov

Shema postopka in poteka določitve območij Natura 2000 v Sloveniji.

ni določila območja za SPA po strokovnih merilih, Evropski komisiji ni preostalo drugega, kot da se z državo pogaja ali sproži predsodni ali sodni postopek.

Direktiva o habitatih

To izkušnjo so upoštevali pri pripravi Direktive o habitatih, ki je bila sprejeta šele leta 1992 – torej letos praznujemo že njeno 20. obletnico! Osnovna logika določevanja varstvenih območij je ostala enaka: opredeliti je torej treba območja, ki so kot pomemben življenjski prostor evropsko ogroženih vrst in habitatnih tipov iz priloge te direktive namenjeni ohranjanju ugodnega stanja teh ciljnih vrst oz.

Drobna orhideja Loeselova grezovka (*Liparis loeselii*) je uvrščena na Prilogo I Direktive o habitatih, njena rastišča pa so nizka barja. To redko in težko opazno vrsto lahko uspešno ohranjamo le z ohranjanjem njenega življenjskega okolja, zato je večina njenih rastišč uvrščenih v območja Natura 2000. Ko med šajšem opazimo njen drobn cvet, hitro ugotovimo, da ima vse značilne elemente cveta kukavičnic.

habitatnih tipov. V Prilogi I omenjene direktive so naštetih habitatni tipi (198 habitatnih tipov, od tega 50 prednostnih), v Prilogi II pa vrste (230 živalskih in 483 rastlinskih vrst), ki jih je treba ohranjati z opredeljevanjem varstvenih območij SAC – Special Areas of Conservation. Razlika pa je v postopku: države najprej predlagajo območja, ki po njihovem mnenju ustrezajo merilom (pSCI – proposed Site of Community Importance), nato Evropska komisija poskrbi za strokovno preverjanje predlogov, ki se nadaljuje na biogeografskih seminarjih.

Dolgotrajna usklajevanja in postopki

Biogeografski seminarji so težka in naporena usklajevanja, pravzaprav pogajanja med državo, ki zagovarja svoj predlog, ter Komisijo, ki se opira na mnenja nevladnih organizacij, neodvisnih strokovnjakov in predstavnikov lastnikov zemljišč.

Na teh pogajanjih po eni strani potrdijo predloge držav, hkrati pa tudi ugotovijo pomanjkljivosti, ki jih mora potem država še odpraviti. Potrjene predloge nato sprejme Komisija z odločitvijo – pSCI postanejo s tem SCI, torej oznaka 'p' za 'predlog' ni več potrebna. A postopek s tem še ni končan: najkasneje v šestih letih po potrditvi predlogov mora država dokončno določiti ta območja kot SAC. In v čem je pravzaprav pomen tako zapletenega postopka? Predvsem je omogočena pravna možnost, da se lahko na ta način nesporazumi, nesoglasja, različni pogledi, taktiziranja in podobno razrešijo neposredno z dogovori ter strokovnimi argumenti in ne po dolgotrajni sodni poti.

Kakšne pa so pravne posledice določitve posameznih stopenj območij po Direktivi o habitatih? Bistvo je zapisano v 6. členu direktive: država članica mora storiti vse potrebno, da v območjih Natura 2000 prepreči slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst, za katere so bila območja določena. Poleg tega mora zagotoviti, da je treba za vsak načrt ali projekt, ki posega v ta območja, opraviti ustrezno presojo njegovih posledic glede na cilje ohranjanja območja Natura 2000. Obe temeljni zahtevi sicer veljata tudi za predlagana območja in ne le za dokončno sprejeta.

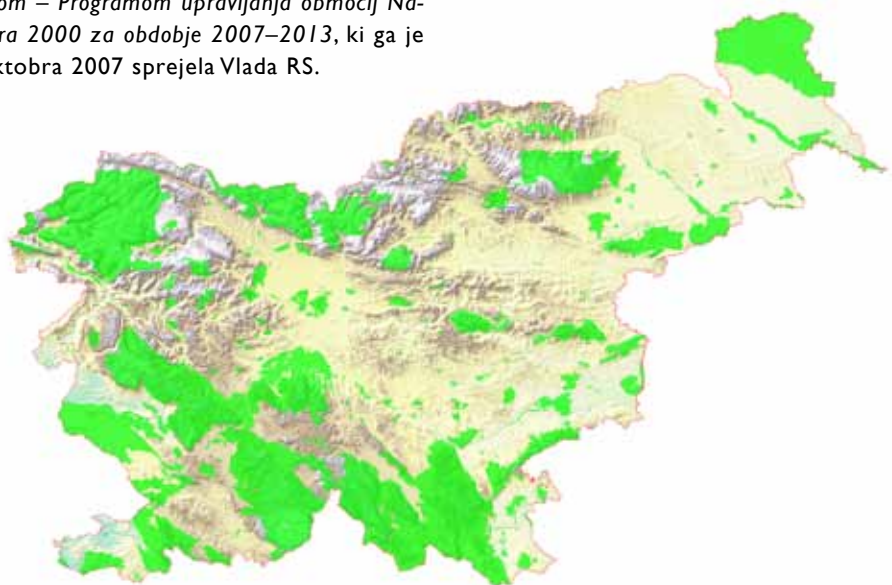
Zlasti pomembno je, da mora država ob dokončni potrditvi območij v SAC sprejeti tudi ustrezne zakonske, upravne ali pogodbene ukrepe, ki zagotavljajo dolgoročno ohranjanje ugodnega stanja ciljnih vrst, pri tem pa lahko zahteva tudi finančno podporo Evropske komisije.

Natura 2000 v Sloveniji

Kako je tekel postopek opredeljevanja območij Natura 2000 v Sloveniji? Tik pred vstopom v EU je Vlada RS 1. maja 2004 sprejela uredbo o območjih Natura 2000, s katero je določila območja po Direktivi o pticah (SPA) in predloge območij evropskega pomena (pSCI) po Direktivi o habitatih. Za nekatere nedoslednosti pri določitvi območij SPA je Slovenija leta 2007 prejela pisni opomin, leta 2012 pa obrazloženo mnenje in bo morala pomanjkljivosti pojasniti oz. odpraviti, sicer ji grozi tožba na Evropskem sodišču.

Za vsebine po Direktivi o habitatih so sledila pogajanja na biogeografskih seminarjih, in sicer: alpska regija (Kranjska Gora, 2005), celinska regija (Darovansky Dvur, Češka Republika, 2006) in morske vsebine (Brindisi, Italija, 2010). V letih 2007 in 2008 je Evropska komisija potrdila predlagana območja, tako da so s to odločitvijo formalno postala območja SCI. Sledilo je še zadnje pravno dejanje: določitev SCI za SAC, ko je Vlada RS v začetku leta 2012 sprejela Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000 – Uradni list RS, št. 8/12).

Sprememba ni zgolj pravna formalnost, ampak je treba z ustreznim predpisom zagotoviti tudi ustrezne dolgoročne ukrepe za doseganje ciljev posameznega območja. Države so se tega izziva lotevale na različne načine, kar pravzaprav direktiva omogoča, saj ne predpisuje poti, ampak zgolj cilje, ki jih je treba doseči. Način upravljanja in vrsto ukrepov določamo v Sloveniji s posebnim *Operativnim programom – Programom upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2007–2013*, ki ga je oktobra 2007 sprejela Vlada RS.

Zemljevid slovenskih SAC oz. območij Natura 2000, opredeljenih po Direktivi o habitatih. Gre za 260 območij s skupno površino 639.735 hektarjev, kar predstavlja skoraj 32 % državnega ozemlja. To so sedaj tudi formalno območja Natura 2000, ki so bila predlagana leta 2004 in dokončno potrjena v začetku leta 2012. Skupaj z že predhodno potrjenimi 26 območji SPA, ki na zemljevidu niso prikazana, se evropsko naravovarstveno omrežje Natura 2000 razteza na prek 35 % ozemlja Slovenije.

Z zadnjo spremembo uredbe o Naturi 2000 je Slovenija torej dokončala formalizacijo območij Natura 2000, ki jih je predlagala leta 2004 ob vstopu v EU. Delo pa še ni zaključeno. Seveda sta spremljanje stanja in doseganje varstvenih ciljev posameznega območja najpomembnejša stalna naloga. Bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da se je na biogeografskih seminarjih izkazalo, da Slovenija glede opredelitve območij dosega le 73 % določenih ciljev, kar pomeni, da bo morala obstoječe omrežje še vsebinsko dopolniti, nekatera območja razširiti, nekaj pa jih celo na novo opredeliti. Ni se nam treba bati, da bi za Naturo 3000 zmanjkalo dela! ✨

V Prilogo I Direktive o habitatih so vključeni tudi visokogorski habitatni tipi, kot so skalne razpoke v apnencu in alpska travišča.